

DEĞERLERİN AKTARIMI BAĞLAMINDA ÂŞIK EDEBİYATI VE GENÇLİK*

MINSTREL LITERATURE AND YOUTH IN THE CONTEXT OF
VALUES TRANSFERПЕРЕДАЧА ОТ ПОКАЛЕНИЯ К ПОКАЛЕНИЮ ЦЕННОСТЕЙ АШУГСКОЙ
ЛИТЕРАТУРЫ И МОЛОДЁЖЬ

Cafer ÖZDEMİR**

ÖZ

Âşık Edebiyatı İslam öncesinden günümüze farklı tesirlerin etkisinde kalarak değişim ve dönüşüme uğramış, fakat yine de Türk Edebiyatının önemli bir geleneği olarak varlığını devam ettirme başarısı göstermiştir. Zaman zaman kesintilere uğrasa da Türk toplumunun benimsediği ve özümsemiştiği yapısını yüzyıllar boyunca asla kaybetmemiştir. Halkın diliyle onun düşünce tarzını yansıması ve geleneğin temsilcilerinin toplumun büyük çoğunluğu tarafından benimsenmelerinin bunda önemli bir etkisi olduğunu söylemek mümkündür.

Toplum içinde geniş bir etki alanına sahip olan Âşık edebiyatının toplumun değerlerini benimsemesi ve bunları gelecek kuşaklara aktarma kaygısı taşıması son derece önemli görülmelidir. Çünkü sanat faaliyetleri estetik kaygı taşımalarının yanında arka planda faydacı bir işleve de sahiptir. Uzun yıllar toplumun aynası olan Âşık Edebiyatı geçmişten getirdiği değerleri bünyesinde harmanlayarak zengin bir kimliğe bürünmüştür. Bu kimliğin yaşaması ve kültürün devamlılığı açısından bu edebiyatın genç nesillere hitap etmesi ve onları eğitmeye yönelen söylemlerinin olması kaçınılmazdır. Bu bağlamda âşıkların/ozanların dile getirdikleri kültürel değerleri barındıran nasihatname türü eserler, geleceğin mimarı olacak gençlere hitap eden aktarım aracı olarak görülmelidir. Bu türde sanat kaygısının ikinci plana itildiği, gelecekte var olma kaygısının hissedildiği söylenebilir.

Osmanlı'nın 17, 18 ve 19. yüzyıl olmak üzere son üç büyük yüzyılımı incelediğimizde âşıkların söyledikleri şiirlerde çeşitli değerleri dile getirdikleri ve bunların geleceğe aktarım kaygısını taşıdıkları görülmüştür. Çeşitli ahlâkî kaideler başta olmak üzere aile büyüklerine saygı ve onların duasını alma, büyüklere saygı, büyüklere danışma ve nasihat dinleme, minnet etmeme, cömertlik, dedikodu yapmama, doğruluk, yalan söylememe, kötülük yapmama, fitne çıkarmama, kötü söz söylememe, iftira atmama, kibirli olmama, kul hakkını riayet etme vb. bu değerlere örnek olarak gösterilebilir. Şiir vasıtasıyla ifade edilen bu değerlerin toplumsal nizamı tesis etme ve sağlıklı bir nesil inşasına katkı sağlama görevlerinin olduğu görülmektedir.

* Bu makale 6-8 Ekim 2016 tarihleri arasında düzenlenen “Uluslararası Gençlik ve Ahlâk Sempozyumu”nda sunulan tebliğin genişletilmiş şeklidir.

** Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü Öğretim Üyesi, email: cafer.ozdemir@omu.edu.tr. 10.17498/kdeniz.279551

Sonuçta Âşık edebiyatının değerlerin aktarımı ve gençliğin yetişmesinde pozitif bir etki yaptığı ve bu açıdan zengin malzemeye sahip olduğu görülmüştür. Bu edebiyatın günümüzde de yaşatılması ve yaygınlaştırılması ahlâken ve değerlerine sahip bireylerin yetişmesinde önemli vazifeler icra etmeye devam edecektir.

Anahtar kelimeler: Âşık Edebiyatı, gençlik, ahlâk, değer, aktarım.

ABSTRACT

Minstrel literature has gone through various changes and transformations since pre-Islamic era, however, it has managed to survive as an important tradition of Turkish literature. Despite some breaks, it has protected its nature embraced by Turkish society for centuries. It is possible to say that its presence today can be justified with the facts that it reflects the thoughts of people through their language and that the representatives of this tradition are broadly welcomed by the society.

It should be noted that minstrel literature that possesses a wide influence area in the society embraces the values of the society and aims to transfer these values to the future generations; because, art activities hold both aesthetic and utilitarian function. Minstrel literature has long been the mirror of society and adopted a rich identity through blending the long-lasting values it has brought. In order for this identity cultural sustainability to survive it is inevitable that this literature addresses the young generation and produces didactic discourse for this generation. Under this framework, literary works that cover cultural values uttered by minstrels/poets should be regarded as a means of transfer that address the young generation that will be the constructors of the future. It can be said that art-related concern is secondary to future-survival concern in this genre.

When we look at the last great three centuries of the Ottoman Empire, it can be easily observed that minstrels expressed various values in their poems and aimed to transfer these values to the future. Values like respecting the elderly, consulting them, paying attention to advice, generosity, truthfulness, benevolence, modesty, and so on can be given as examples. Such values expressed through poems undertook a task to build societal order and to contribute to the growth of a desirable generation.

In conclusion, it can be said that minstrel literature holds a positive effect on the transfer of values and the growth of the youth. Therefore, the survival and popularization of this genre today is of vital importance in terms of bringing up individuals with moral and ethical values.

Keywords: minstrel literature, youth, morality, value, transfer

АННОТАЦИЯ

В статье рассматриваются традиции, изменения и преобразования ашугской литературы до и после исламского периода. Отмечается, что не смотря на некоторые воздействия, указанная литература продолжает сохранять свой основной стиль и элементы. Она полностью стала восприниматься турецким народом и является одним из главным способом для передачи народных традиции от поколения к поколению.

Изучая последние три столетия истории Османской империи с точки зрения ашугской литературы, становится очевидным, что в них сохранились разные нравственные черты и семейные традиции. Несомненно, что вышеназванная

традиция позитивно влияет на воспитание молодого поколения и имеет большое значение для воспитания индивида.

Ключевые слова: ашугская литература, молодёжь, нравственность, ценности, передача.

Giriş

Âşık Edebiyatı geçmişten günümüze çeşitli yapısal özelliklerini muhafaza ederek geleneksel bir yapı özelliği kazanmıştır. Bir geleneksel yapının en belirgin özelliği süreklilik arz etmesidir. Ancak bu süreklilik içinde yaşam koşullarına bağlı olarak değişme, genişleme, daralma gibi gelişmeler de ortaya çıkabilir. Çeşitli sanat dallarını kesin sınırlarıyla birbirinden ayırmanın imkânsızlığı bilinen bir gerçektir. Bir sanat dalı, varlığını korumaya çalışırken kendisine yakın diğer sanat kolları ile etkileşim halinde olur. Bu kaçınılmaz alış verişler, geleneğin içinde birtakım değişim ve dönüşümleri beraberinde getirir. (Düzgün 2009: 42)

Başlangıçtan günümüze kadar devam eden geleneksel Türk şiirinin bütün tarzlarında (Anonim, Âşık, Tekke) sürekliliği ve müşterekliliği, dolayısıyla da gelenekselliği sağlayan ve yüzlerce yıldır hiç değişmeyen bazı unsurlar vardır. Bunlar; belirli nazım özellikleri, müzik eşliğinde nazım, icrada diyalog, doğaçtan (irticalen) söyleme ve üretildikleri devrin/çevrenin yaygın Türkçesini kullanma gibi hususiyetlerdir. (Günay 2005: 40-41)

Âşıklık Geleneği,¹ Türk toplumunun tarihî süreçte yaşadığı büyük göçler ve çeşitli medeniyet dairelerinin etkisinde kalarak günümüze kadar taşınmıştır. Her ne kadar İslâm öncesinde “ozan-baksı geleneği” ve 16. yüzyıldan itibaren de “Âşıklık geleneği” şeklinde adlandırılmalar olsa da aslında bu gelenek bir bütünlük içerisinde değerlendirilmektedir. Uzun tarihî süreçte edebiyatın diğer alanlarında olduğu gibi burada da bir değişim ve dönüşüm yaşanmıştır. Hatta 20. yüzyılda ve günümüzde gelişen teknoloji ve haberleşme araçları bu edebiyatın değişimini zorunlu kılmıştır.

Âşık şiiri usta-çırak ilişkisini gerektiren bir eğitimle öğrenilir. Bu eğitim âşık şiirinin hem çevreden çeşitli nakışlar almasını sağlamış hem de kolay değişmeyen bir gelenek olarak kalmasına yardımcı olmuştur. Bu şartlar altında Âşık edebiyatı, Türk toplumunda önemli yapısal değişimin yaşandığı 20. yüzyılın ortalarına kadar büyük sarsıntılar geçirmeden yaşamını devam ettirmiştir (Başgöz 1986: 252). Topluma öğüt vermek eski ozanların geleneğidir. Onların yerini tutan âşık, halk nazarında Tanrı’ya yakın sayıldıkları için sözlerinde kerâmet de aranmaktadır; onlar da halkın bu bakışına cevap vermeyi şairliğin şanından kabul ederler (Kabaklı 2008:30).

Boratav, eski hayat tarzı ortadan kalktığı için halk şairlerinin de ortadan kalkacağını, bu gidişi durdurmanın boş bir emek olduğunu söyler. Ayrıca artık yeni sanatkarların yetişmeyeceğini ifade eder (2000: 96). Oysa bu peşin kabullenişin günümüzde

¹ Âşıklık Geleneği; işlerlikleri ve işlevsellikleri fazlaca değişmeyen; ancak dini, tarihi ve coğrafi bağlamda adına ozan, şaman, kam, baksı/bahşı, âşık, halk şairi, jurav, akın, ırcı, kayçı vs. denilen yaratıcı ve icracı tiplerin tarihsel süreçte meydana getirdikleri kültürel ve sanatsal oluşumun Anadolu’daki adıdır. Türk Dünyası Halkbilimi terimi olarak “âşık” ise; elinde sazı, dilinde sözü ile diyar diyar gezen, gittiği yerlerde irticalen şiirler söyleyen, karşılaştığı âşıklarla atışmalar yapan, halk hikâyeleri anlatan, kültür taşıyıcılığı ve ulaklık görevi yapan, dili güzel kullanan, halkı belirli konularda zaman zaman uyaran icracı ve sanatçı tipidir. Âşıkların proto-tipi “ozan”lardır. (Şişman 2015: 316)

geçekleşmediğini, zayıflamış da olsa geleneğin halen devam ettiğini görmek, toplum nazarında bir karşılığı olan köklü kültürel unsurların kolayca yok olmayacağını gösterir. Sancılı ve yön bulamamış bir gelenek, eninde sonunda değişip gelişerek varlığını devam ettirir. Peşin önyargılar yerine, yaşatmaya çalışma ve topluma tekrar benimsetme yolları üzerinde düşünülmüş olması kültüre daha fazla hizmet imkânı sunar.

Âşık edebiyatı bir folklor ürünü olarak toplumda kendine derin bir yer edinmiştir. Bascom'un folklorun işlevleri konusundaki görüşlerine göz attığımızda (2010: 72-73), Âşıklık geleneğinin her dört işleve de sahip olduğu ve çalışmamızın kapsamına uygun olarak üçüncü işlev olan "kültürü gelecek kuşaklara aktarma ve eğitim" işlevinin amacımıza daha çok hizmet ettiğini görürüz. Çünkü bu işlevde âşık edebiyatı kültürel bir olgu olarak ele alınmalı ve günümüzdeki eğitim işlevi üzerinde durulmalıdır.

Halk şairlerinde sosyal-beşeri unsurla fert-sanat unsurunun uyuşması reel hayat ve tabiat duyusuyla soyut düşünüşün birtakım kalıplar içinde ifade edilmesi mükemmel bir ölçü içerisinde gerçekleşmiştir (Boratav 2000: 84). Âşıklar toplumun ortak değerlerini günlük olaylarla bağ kurarak şairlerinde dile getirirler. Sevgi, kardeşlik, insanlık gibi evrensel değerleri konu ederek halkı insanlığın ortak noktalarında birleştirir. Onların öğütleri ayırıcı, yargılayıcı değil, bilakis birleştiricidir (Artun 2011: 226). Bu açıdan âşıkların sanatçı kimlikleri ile günlük hayatı ve bu hayat içerisinde yaşatılan kültürel unsurları birleştirip toplumsal beğeniye yakaladıkları söylenebilir. Sözlü geleneğe yaşatılan ve zamanla yazılı geleneğe de taşınan bu verimlerin kültürün korunması ve geleceğe aktarılmasında bir köprü görevi gördüğü aşikârdır.

Türk halklarının zengin tarihi kültürel mazisi vardır. Bu zenginlik geleceğe de götürülmelidir. Bu sebeple manevi değerlerin bir araya getirilmesi, bilimsel tahlilden geçirilmesi ve geleceğe doğru adımlayan insanoglunun manevi hafızasına aktarılması çok önemlidir (İsmayılov 2011: 16). Toplumun geleceğinin sağlam olması için değerlerin bilinmesi, benimsenmesi ve korunup gelecek kuşaklara akatarılması sorunu öncelikle ele alınmalıdır. Somut bir alan olarak Âşık edebiyatının kullanılmasıyla toplumun temel dinamiklerini ve manevi yönünü güçlendirmek bir zaruret halini almıştır. Bunun yapılmaması durumunda, küreselleşme fırtınası karşısında dünya halklarının renkleri olarak kabul edilen kültürel yok oluşlar baş gösterecektir.

Tanzimatla başlayan toplumsal yaşam değişimleri geleneksel değerlerle aramıza setler örmüştür. Dolayısıyla geleneksel yaşantımıza ait değerlerin günümüze aktarılması ve öğretilmesi üzerinde önemle durulmalıdır. Bunu genellikle yazılı edebî metinlerden yola çıkarak yaparız. Oysa Âşık edebiyatının müzikal rolünü de göz önüne alırsak ve yaşayan taraflarına dikkati çekebilirsek işimiz daha kolay olacaktır. Müzik yönünün ve halk şairlerinin ayırıcı yönü kabul edilen saz (Boratav 1992: 21) figürünün kullanımı ilgi çekeceği için insanı kültürel olana yönlendirmede bir avantaj sağlayacaktır.

Yaşadığımız çağda insanın algıları, ilgileri ve yaşam tarzları da değiştiği için "Günümüz insanı artık düşte görülen bir güzelin sevda şiirleri yerine, daha somut, yeni toplumun yarattığı yeni insan tipinin özlemlerine cevap verecek yeni duyularla örülü yeni şiirler istiyor." (Artun 2011: 223). Bu bağlamda Âşık edebiyatının yeni insan modeline hitap edecek bir değişim ve dönüşüm geçirmesi kaçınılmazdır. Bir sanatçı kimliğine sahip âşıkların, bu süreçte ayaklarını toplumdan çekmemesi gerekir. Çünkü geleneği yaşamayan, halk kültüründen beslenmeyen bir âşığın değerleri aktarma konusunda başarılı olamayacağı açıktır. Ortaya konulan âşık şiirinin bu bağlamda kültür-sanat işlevine aynı anda sahip olması gerekir. Çünkü edebî bir mahsul olan bu ürünlerin öğreticilik vasfı "kültür"le korunurken estetik yönü "sanat"la ifade edilir.

Âşık şiiri eskiden gezginci ozanlar vasıtasıyla yayılırken, günümüzde ise kitle iletişim araçları bu görevi üstlenir. Burada teknoloji, sözlü geleneğin işlevini üstlenmiştir. Teknoloji gezginci âşığın yerini alarak geleneğin dar çevrede sıkışmasını önlemiş ve yayılmasını sağlamıştır (Artun 2011: 224). Elektronik kültür ortamı da denilen bu yolla geleneğin günümüzde yaşatılması, yaygınlaştırılması ve toplumun geniş bir kısmına duyurulması mümkün hale gelmiştir. Değişim ve dönüşüm sürecinde bu kültür ortamının kullanımı geleneğe büyük imkânlar tanıyacaktır.

Değerleri bünyelerinde muhafaza eden şiirler büyük oranda değerlerden uzaklaşılabilir bir dönemde yazılmıştır. Bu durum bize toplumsal problemlerin olduğu zamanlarda âşıkların bunlara kayıtsız kalmadıklarını, bu problemlerin nasıl atlatılacağı hakkında çözüm önerileri sunduklarını görürüz. Bu yüzden çalışmamızda Osmanlı'nın duraklama, gerileme ve dağılma dönemleri olarak adlandırılan 17, 18 ve 19. yüzyıl âşıklarının şiirleri incelenmiştir. Bununla Osmanlı'dan günümüze hangi değerlerin kaldığı, hangilerinin öncelikle bozulmaya yüz tuttuğu konusunda çıkarım yapma imkânı elde edilmiştir. Ayrıca bu durum bizi Osmanlı toplumunda var olan bu değerlerin hangilerinin günümüz toplumunda yaşatılabildiği konusunda düşünmeye sevk etmiştir.

Âşık şiirinin önemli bir türü olan nasihatnâmelerin değerlerin aktarımında bize zengin malzemeler sunduklarını görmekteyiz. Çünkü toplumsal yaşamın her alanına ait olan bu türler içinde yaşanan toplum ve bireyi tanıma oldukça açık bilgilere sahiptir. Bu türde âşığın bir aydın kimliği ile toplumu adına iyi dileklerinin olduğunu, ona yön vermeye çalıştığı görülür. Koçaklamalarda vatan, bayrak ve özgürlük gibi yüksek değerler dile getirilirken; destanlarda ise sosyal tarihe kaynaklık edecek konular işlenir (Artun 2011: 227).

“Toplum tasavvurunda ve değer yargılarında yer alan “ideal insan” gerçeği, âşıkların şiirlerinde sınırları çizilen bir olgu olarak karşımıza çıkar. Aslında tüm kültürlerin kendilerine özgü böyle tipleri vardır ve toplumlar eğitim sistemlerini, sözlü veya yazılı normlarını, sosyal yaşamlarını ideal insanın ortaya çıkması üzerine inşa ederler. Çünkü bu tip, kültürün yaşatılması ve toplumun gelecekte var olmasının güvencesi olarak görülür. Âşıklar da Türk toplumunun yetiştirmek istediği ideal insanı “yiğit tipi” kavramıyla dile getirmişlerdir” (Özdemir 2015: 292). Değişen toplumsal yapımızda, toplum tasavvurunda yer alan örnek insan modeli inşasında değerlerin bireye aktarılması büyük önem arz etmektedir. Dolayısıyla hedef kitle gençler olmakla birlikte bu edebiyatın hitap ettiği yediden yetmişe herkes örnek insan modeli kavramıyla değerlendirilebilir. Âşık edebiyatının geniş bir kitleye seslendiğini ve eğitim ve öğrenimin yaşının olmadığını düşündüğümüzde bu zengin malzemenin önemi daha kolay anlaşılacaktır.

Âşıkların şiirlerinde karşılaştığımız bazı önemli değerleri şöyle sıralayabiliriz:

1. Mazlumları Koruma

Toplum içerisinde ekonomik, sosyal ve siyasi gücü olmayan, fakat zulme uğrayan insanlar bulunabilir. Toplumun bir bütün olarak değerlendirdiğimizde ihtiyaç içerisindeki bu insanlara el uzatmak, onların yardımına koşmak toplumsal birlikteliğin sağlıklı devamı açısından son derece önemlidir. Gezginci âşıklar, halkın içerisinde yer alan bu insanlara yardım edilmesini genellikle İslâmi çerçevede düşünmüşler ve bunun gerekliliğini açıklamışlardır. Bu durumdaki insanlar “fakir, mazlum, düşmüş, zayıf ve biçâre” kelimeleri ile anlatılmıştır. Sümmânî (Erkal 2007: 233) zayıfların elinden tutmanın bir himmet göstergesi olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca Gevherî (Köprülü 2004: 211) biçâreleri güldürmenin büyük sevap olduğunu söyler. Sevap olduğu inancının bilinmesi, bu eylemin

yapılması konusunda insanları teşvik etmektedir. Sevabın bu dünya ve ahirette karşılığı olduğu düşüncesinin bunda etkisi vardır. Çünkü din, belirli davranışları yerine getirme konusunda insanları bağlayıcı bir işleve sahiptir. Seyranî (Kasır 1984: 227) düşmüşlerin halinin sorulmasının aynı şekilde sevap olduğunu dile getirir. Aynı şair (Kasır 1984: 161) şu dörtlükte fakir ve mazlumların din açısından Allah'ın emaneti olduğunu vurgular:

*Hükmü şeriatça fakir u mazlûm
Emanetullahtır değil mi malûm
Zâlimin keyfince icrâ-yı rûsûm
Edenler çekmez mi azâb-ı niyran*

Ruhsatî (Kaya 1999: 342) toplumda yaşayan insanların yapacakları iyilikleri sayarken, bir insanlara uyarı niteliğinde bu konuya temas eder:

*Bir düşmüşün eksiğini gördün mü
Namaz için cemaate vardın mı
Bir yetime bir lokmacık verdin mi
İyce düşün ihsanında neyin var*

2. Anne ve Baba Algısı

Türk toplumunun temel kurumlarından birisi ailedir. Aile, bireyin sosyalleşmesi ve kültürel normların aktarılmasında doğrudan bir etkiye sahiptir. Aile içinde diğer fertlerle ilişkiler hem kültürel normlar hem de dini kaideler ekseninde şekillenir. D'ohsson, Osmanlı döneminde fertlerin aileye karşı bakışını şu sözlerle dile getirir: “Bütün büyük bayramlarda ve hayatın başka önemli olaylarında çocuklar daima babalarının, annelerinin, büyük baba ve annelerinin, amcalarının vs. elini öperek hayır dualarını alırlar. Böyle bir hayır duayı almak, onlar için en büyük saadettir... Çocuklar, kötü davrandıkları takdirde anne ve babalarının bedduasını almaktan korkarlar, en ahlâksız, en dinsiz adam bile, kendisini dünyaya getiren insanların bedduasını alma tehlikesi karşısında dehşetle titrer.” (t.y. : 217). Bunun farkında olan âşıklar, ailede anne ve babanın konumuna ilişkin olarak Türk toplumunun bakış açısını yansıtan değerlendirmeler yapmışlardır.

Her üç yüzyılda bu mevzunun kesintisiz işlendiğini görmekteyiz. Karacaoğlan (Sakaoğlu 2004: 634) anne baba kıymeti bilemediğinin pişmanlığını anlatırken onları insanın arkasını yaslanabileceği dağlar olarak betimler:

*Tükendi cümbüşüm yoktur gıybetim
Bir yatsıya kaldı benim mühletim
Bilemedim ana baba kıymatın
Arkamızda karlıca bir dağ imiş*

Türk toplumunda anne ve babasının bedduasını alanların her iki dünyada işlerinin rast gitmeyeceğine inanılır. Bu yüzden Seyranî (Yüksel 1987: 126) onların rızasını almayı ve bedduasının almamayı salık verir:

*Anandan babandan beddua alma
Anlar rızâsından sen geri kalma
Tuz ekmek bilmeze kılıcın salma
Bir de emânete etme hiyanet*

Sümmânî (Erkal 2007: 447) atalarının gözünden düşen bir insandan Mevlâ'nın razı olmayacağını, bunun yanında bu dünyada iyi günler göremeyeceğini de söyler:

Hissemend ol kâmillerin sözünden
 Gel kâmilî kazan özü özünden
Evlât düşse atasının gözünden
Değil Mevlâ râzı berhudâr olmaz

Derviş Ali (Sevengil 1965:151) bir dördlüğünde ana babasına “öte git” dahi demediğini belirtir. Ruhsatî'nin bu konuya fazlaca değindiğini görürüz. O, bir dördlüğünde babasına kötü söyleyenin belasını bulacağını (Kaya 1999: 160), diğerinde ise annesinin bedduasını alanın kötülüklerle (Kaya 1999: 160) karşılaşacağını belirtir. Aşağıdaki alıntıda ise anne babasının hizmetini görüp onların duasını alanların cennete girmeye hak kazandıkları ifade eder (Kaya 1999: 362):

Cennetlik kullardan haber sorarsan
 Bir Allah'ı tanı bilenler girer
Babanın ananın hizmetlerini
Yetirip du'asın alanlar girer

3. Büyüklere Danışma

Türk toplumunda tecrübeli, bilge ve sözü dinlenir kişilere danışma, hayatta zarar görmeden yaşama veya belirli bir plan dahilinde hayata yön vermenin gerekli olduğu durumlarda önem kazanır. Bu bağlamda özellikle Türk destanlarında yer alan bilge tiplerin gerek yöneticilere gerekse halka yol gösterdikleri görülür. “Danışanın dağları aştığı, danışmayanlarının yolunun şaştığı” bir anlayışın toplumsal ilişkileri düzenlemede katkı sağladığı görülür. Aşık şiirimizde büyükler “ata, ak sakallı, pîr, ulu, âkil” gibi kelimelerle anlatılmıştır. Dadaloğlu (Görkem 2006: 109) ak sakallı uluların öğüt verme niteliğini dile getirir:

Serhoş yürür atlısının yarısı
 At oymadır akıllısı delisi
Öğüt verir ak sakallı ulusu
 Gayip olmuş al yelekli evleri

Ruhsatî (Kaya 1999: 200) ataların öğüdünü kimya ilmi ile eş tutarak onun yüceliğini anlatır. Bu öğüdü tutmadığı içinde büyük üzüntü yaşadığı görülür. Başka bir dördlüğünde ise atalardan bir nasihat dinlemeyen kişinin başının sıkıntılardan kurtulamayacağını söyler (Kaya 1999: 373). 17. asır şairi Gevherî (Elçin 1998: 445) aşk badesi içtiğini, bu ateşin kendisini yaktığını söyleyip bu zorlu işi büyüklere sormanın uygun olacağını belirtir:

Düştüm ateşlere durmaz yanarım
 İçüp aşkın dolusundan kanarım
Müşkil işi ululara sorarım
 Bilinmez gözleri mestim bilinmez

Seyranî (Yüksel 1987: 126) insanın danışacak âkil bir kişiyi arayıp bulmasını, danışılan işin daha güzel olacağını söyler. Danışma eylemini erkek olmanın göstergesi olduğu şeklinde betimler. Aşık Ömer ise (t.y. , 324) yaşlı ve bilgili insanlarla baba sözü tutmayanların Hazreti Âdem'in cennetten çıkarıldığı gibi gözden düşeceğini söyler:

Küntükenz'in aslını bilmeyen izzetten çıkar
 Sâye veş hâke düşer eyvân-ı rif'atten çıkar
Tutmayan pîr ü peder pendini rağbetten çıkar
 Hazret'i Âdem gibi gûya ki cennetten çıkar

4. Cömert Olma

Kişinin elinde olan malın bir kısmını ihtiyacı olanlara vermesi cömertlik olarak adlandırılır. Cömertlik sosyal düzenin sağlıklı devamı için gereklidir. Aynı zamanda dini bir emir olarak telakki edilir. Ruhsatî'nin cömertliği ve cömertleri anlattığı şiiri aslında toplumun bu konudaki bakışını yansıtmaktadır. Bu şiirde çalışmasa dahi cömerdin malının artacağını, zor işlerinin yoluna gireceğini, zekât ve fitresini zamanında vereceği için yerinin cennet olduğunu, kabir içinde sorgusunun kolay olacağını ve dilinin bülbül gibi olacağını, cömertlerin diğer insanlara da faydası olacağı için onlarla haşredilmeyi istediğini ifade eder. Aynı şiirden alınan şu dörtlükte ise (Kaya 1999: 298) şeytanların cömertlerin önünden kaçacağını ve onların dedesinin Hazreti Ali olduğunu ifade eder:

*Cömerdin uğrundan şeytanlar kaçar
Melekler üstüne rahmetler saçar
Cennetin kapısın sahavet açar
Dedesi Hazret-i Ali cömerdin*

5. Davetsiz Yere Gitmeme

Türk sosyal yaşantısında doğum, sünnet ve evlilik gibi geçiş dönemlerinde yapılan merasimlere katılmada merasim sahibinin daveti esastır. Davet etme, mutluluk paylaşımının medeni bir çağrısı kabul edildiği için toplumumuzda davete icabetin esas olduğu düşünülür. Güzel günlerin yaşantısının kimlerle geçirileceğinin seçimi olan davete çoğu zaman geniş halk kitlelerinin çağrıldığı görülür. Karacaoğlan (Sakaoğlu 2004: 635) sevgiliden bir haber/işaret bekleme durumunu davetsiz yere gidilmemesi olgusuyla dile getirmektedir:

*Aştı gitti göremedim boyunu
Çene tutmuş kaşlarını yayını
Yeni bildim güzellerin huyunu
Gel denmeyen yere varılmaz imiş*

Sümmânî (Erkal 2007: 323) bir nasihatnameden alınan dörtlüğünde davet edilmeyen yere gidilmemesini, davet olunan yere gidip açıkça bulunulmasında sakınca olmadığını anlatır. Bu açıkça belemek aslında misafir olarak hizmet beklemeyi dile getirmektedir:

*Teklifsiz bir yere gitme geri dur
Davet olan yere geç de bayık dur
Bir söyle iki duy üç de kulak ver
Her büyük mecliste söz güzâr olmaz*

6. Yetim Hakkını Koruma

Yetim, babası ölmüş olanlara verilen isimdir. Ailenin koruyucusu ve rızık temin edeni baba olduğu için babanın ölümü her zaman Türk ailesini yaşam karşısında zorda bırakmaktadır. Bu yüzden babası olmayanların toplumda korunup kollandığı görülür. Annesi olmayan kişilere de öksüz denir. Fakat Türk toplumu bu iki kelimeyi de bazen birbirinin yerine, bazen de her iki kavramı tek kavramla karşılamaktadır. Yetim hakkı yiyenlerin elde ettikleri kazançlarından bir menfaat elde edemeyeceklerine inanılır. Sümmânî (Erkal 2007: 294) yetim hakkı yiyen bir kimseye mutlaka bir ceza verileceğini ifade eder:

*Bir kimse imân-ı terke varsa
Kendine arkadaş hırsız sarsa
Ağlayan yetimin hakkını yerse
Önce bir başına ceza çevrilir*

Âşık Şenlik (2007: 233) bir nasihatnâmesinde her gücü yetenin yetimi dövmemesi gerektiğini söyler. Seyranî'ye göre (Kasır 1984: 210) ailesinin sefil durumda bulunması, onların yetim hakkı yediklerini düşünmelerine sebep olmuştur. Bu durum yukarıdaki sözlerimizi desteklemektedir:

Bir sadef yerini tutmaz zencefil
Sanki Mevlâ'm cümle rızkıma kefil
Ben sağ iken ailem oldu çok sefil
Yediğini yetim hakkı sanyor

7. Kul Hakkı Yememe

İslâmî anlayışa göre büyük günahlardan olan ve yaratıcının asla affetmeyeceği konulardan biri kul hakkıdır. Bu yüzden kul hakkı konusunda toplumun oldukça hassas olduğu görülür. Ruhsatî (Kaya 1999: 342) şu nasihatnâmesinde kul hakkının alınmaması gerektiğini, çünkü işin sonunda Sırat köprüsü olduğunu söyleyerek ahireti hatırlatır:

Yitirip fikrini ummana dalma
Kul olan bir kulun hakkını alma
Senden aşağıya zulüm-kâr olma
Sırat köprüsü'nde sorgu soran var

Gevherî (Elçin 1998: 385) bir dördlüğünde “Âdem olan âdem hakkı yetürmez” diyerek insanın kul hakkını kaybetmemesi gerektiğini ifade eder. Âşık Ömer (t.y. : 427) kul hakkını yiyenlerin asla yanına kâr kalmayacağını belirterek insanın eninde sonunda yaptıklarını çekeceğini dile getirir:

Bilmez misin kanı kanla yumazlar
Kul hakkını el üstünde komazlar
Falan oğlu filân imiş demezler
Ettiğin var ise bulsan gerektir

8. Dostluk

Sosyal yaşamın gereklerinden biri de dostluktur. Paylaşmanın ve birlikte yaşamın göstergesi olan dost seçimi çok önemlidir. Çünkü dostların bariz nitelikleri vardır. Âşık şiirinin temsilcilerinin kimi zaman bu nitelikleri dillendirdikleri görülür. Meşhur Atalar Sözü destanında Levnî (Köprülü 2004: 377) “Dost acı söyler” gerçeğini şöyle dile getirir:

Arzeyele bu pendi kendi özüne
Dost addetme her gülünü yüzüne
İncinme dostunun doğru sözüne
Doğru söz insana batar demişler

17. asır şairi Gevherî (Elçin 1998: 91) yalancıyla dostluk kurulamayacağını ve dostun dost yoluna ölümü göze alması gerektiği şeklinde bir dostluk ölçüsü ortaya koymuştur. Şu dördlüğünde ise (Elçin 1998: 92) bun/sıkıntılı zamanlarda dostun insanın yanında olması gerektiğini açıkça belirtilmiştir:

Gevherî'nin yâri gayet dost ola
Sermâyesi arkasında post ola
Dost oldur ki bun deminde dost ola
İstemem her yerde yüze gülücü

Âşık şiirinde dost kelimesinin zıt anlamlısı olarak “namert” kullanılır ve bu vasıftaki kişilerden uzak durulması gerektiği ifade edilir. Sümmânî (Erkal 2007: 164) öğüt içerikli

bir şiirinde dostun “insanı dert pazarına çekmemesi” gerektiğini söyleyerek dostların birbirlerine meşakkat ve sıkıntı vermemelerini salık verir. Kuloğlu ise (Öztelli 1974: 312) gerçek dost uğruna seve seve ölünebileceğini dile getirir:

Nice dermeyan edip de arayım
Bir *hakikatlı dost* bulmak isterim
Öyle bir dost görsem kalmaz kararım
Uğruna baş verip ölmek isterim

9. Kanaat Etme

Günümüz toplumunun huzursuzluğunun en önemli nedenlerinden biri kanaat olgusunun bulunmamasıdır. Oysa atalarımız “Kanaat gibi devlet olmaz” diyerek elindeki ile yetinmenin, açgözlü olmamanın önüne geçmeye çalışmışlardır. İnsanın yaratılışında var olan “daha çok” anlayışının insana mutluluk getirmediği, bilakis onu çeşitli hırsların esiri yaparak sosyal ortamdan soyutladığı görülür. Seyranî (Kasır 1984: 79) mal mülkün insana Tanrılık davası ettirdiğini söyleyerek aza kanaat edilmesi gerektiğini belirtir. Levnî (Köprülü 1962: 428) ise insanın açgözlü değil kanaatkâr olması gerektiğini dile getirir:

Yâr ile ettiğin kavle ver karar
Kâr etmezsen bâri eyleme zarar
Aza kanâat et, olma tama 'kâr
Ucuz satan tizcek satar demişler

19. asır şairi Dertli (Köprülü 2004: 711) kanaat tacını giyenlerin sultanlara ve hanlara asla minnet etmeyeceğini dile getirir:

Mü'minler işine münâfık şaşa
Münkirler başını ko vursun taşa
Kanâat tacını giyince başa
Ne sultana minnet, ne hâna minnet

10. Komşuluk

Türk ailesinin yakın çevresinde bulunan komşular, sosyal yaşamda sıkı ilişkilerin yaşandığı kişilerdir. Kötü günlerde ve mutluluklarda Türk ailesinin ayrılmaz bir parçası olan bu insanlar ortak yaşam tarzı oluşturmada önemlidir. Komşuluk ilişkileri olarak adlandıracağımız bu birlikteliğin geçmişten günümüze İslâmî anlayışın da etkisiyle kültürel yaşantımızda vazgeçilmez bir rolü vardır. Dede Korkut Hikâyeleri'nin mukaddime bölümünde yer alan kadınlarla ilgili tasnifte, kadınların niteliklerinin ölçülmesinde kullanılan önemli araçlardan biri komşuluk kavramıdır; yine bu bölümde yer alan “komşu hakkı Tanrı hakkı” ifadesi komşuluğa verilen önemin en somut örneğidir (Ergin 2014: 76-77). Karacaoğlu (Sakaoğlu 2004: 499) aşkın kendisinde meydana getirdiği olumsuz durum karşısında komşuların kendisini kınamamasını ister. Buradan hareketle komşuların olumsuz davranışları kontrol altına alan bir yönünün olduğunu söylemek mümkündür. Başka bir dörtlükte ise (Sakaoğlu 2004: 612) komşunun ne konuştuğunun bilincinde olması gerektiğini söyler:

Yoldaş olma yolun bilmez yolsuza
Komşu olma sözün bilmez densize
Meyil verme edepsiz arsıza
Âkibet ırzına hilye getirir

Âşık Şenlik (Aslan 2007: 217) insanın ölümünden sonra yedi yerde komşuluk hakkının sorulacağını dile getirir. Dadaloğlu da yine bu hakkın sorulacağından bir dörtlüğünde

bahseder (Görkem 2006: 164). Aynı asır şairi Seyranî ise (Yüksel 1987: 127) yakın komşuların hatırının alınması gerektiğini söyler:

Yakın komşuların hatırını al
Hem kazandır kazan yüzlerinden mal
Hem etdir hem eyle hakların helâl
İyiliğine anlar etsün şehâdet

Ruhsatî'nin komşuluk kavramını şiirlerinde sıkça dile getirdiğini görürüz. O, ölümden sonra iki komşunun gereken vazifeyi yerine getirmesi için yeterli olduğunu (Kaya 1999: 113), "Komşun ile nasıl kalktın oturdun" (Kaya 1999: 343) diyerek insanın komşuluk ilişkilerinin sorgulanması gerektiğini söyler. Şu dörtlüğünde ise ölüm sonrasında yapılması gerekenleri komşuların yapacağını hatırlatarak (Kaya 1999: 97) komşuluğun toplumsal dayanışma yönüne işaret eder:

Birgün başın son yastığa
Koyacaklar unutmama ha
İki komşu gelir bir bir
Soyacaklar unutmama ha

11. Hatır Yıkmama

İslâmî anlayışla birlikte büyük önem kazanan ve insanın Hakk'ın bir kulu olarak değerli olduğu anlayışının tezahürü olan hatır yıkmamak, insanî bir davranış olarak ortaya çıkar. Ayrıca tasavvuftaki insanın gönlünün Hakk'ın mekânı olduğu anlayışı da bu tarz davranışın şekillenmesinde etkili olmuştur. Ruhsatî (Kaya 1999: 134) kötü sözlerle insan kalbinin kırılmaması gerektiğini, kırıldıktan sonra onu tamir etmenin çaresi olmadığını söyler:

Çekme bu dünyanın endişesini
Ta'mir eyle gönlün dört köşesini
Kem söz ile karma kalp şişesini
Sonra dönüp derman olsan fayda ne

Âşık Ömer (Elçin 1987: 37) kendisinin Allah'ın bir kulu olduğu için sevdiğinin kendi hatırını yıkmamasını söyler:

Hâtırını yıkma bu ben gedânın
Bir ednâ kuluyum ben de Hudâ'nın
Nice senin gibi gonce fidanın
Açılan gülleri solagelmiştir

12. İyilik Etme

Birlikte yaşayan insanların birbirlerine iyilik yaparak yaşamlarını kolaylaştırmaları toplumda huzurlu bir yaşamın anahtarı olarak görülür. Bu yüzden âşıklar toplumda hep iyilik yapmayı tavsiye edip insanların kötülüğe meyletmelerini engellemek istemişlerdir. İyilik sadece iyi insanlara değil, bilakis herkese karşı yapılmalıdır. Bu yolu takip eden insanlar Âşık Ömer' e göre (Köprülü 2004: 259-260) hep iyi olarak anılırlar:

Âkil olan âkil sözün tuttular
Yamana yahşiye iyilik ittiler
İyilikle cihanı gör terk ettiler
İyiliği nâmına nişâne kaldı

Karacaoğlan (Sakaoğlu 2004: 408) yapılacak bir iyiliğin vaktinde yapılırsa anlam taşıyacağını, bu durumun eskiden beri bilinen bir düstur olduğunu vurgular. Kuloğlu ise (Öztelli 1974: 354) dünya fani olduğu için kötülük yapanın kötülük göreceğini söyleyerek dinleyiciye iyilik yapması gerektiğini ihtar eder:

*Sen sanırsın ki edenler bulmaya
Kimi gördün şu cihanda ölmeye
Kangı günü gördün akşam olmaya
Gönül şen ol, niçün melül olursun*

Kâtibi (Köprülü 2004: 137) güzelliğin geçici olduğunu hatırlatan aşağıdaki dörtlüğünde ona nasihat olarak iyilerden insanlara kötülük gelmeyeceğini söyler:

*Bu güzellik bâkî kalmaz sevdiğim
Âşıkı ağlatan gülmez sevdiğim
İyilerden kemlik gelmez sevdiğim
Hakkı bir bilürsen ağlatma beni.*

13. Kibirli Olmama

İnsanın kendisini diğer insanlardan üstün görmesine kibir adı verilir. Kibir duygusu insanların davranışlarına yansıdağında toplumsal birliktelik açısından büyük tehlike arz eder. Bu yüzden insanın kendini diğer insanlarla bir, hatta aşağı görmesi bireyler arası ilişkilerin sağlığı açısından önemlidir. Kibri asla hoş görmeyen Ruhsatı (Kaya 1999: 117) bu yapıda olan insanları “mayası bozuk” şeklinde ağır bir şekilde eleştirmektedir:

*Bir kimsede olsa kibir
Yüzün dola yüzünden kaç
Anın mayası bozuktur
Selam verme pozundan kaç*

Kibirli insanların niteliklerini anlatmaya devam eden Ruhsatı (Kaya 1999: 117-118) onların insanı nazara uğratacağını, merhametsiz oldukları için onların kızlarının alınmaması gerektiği söyler. şu dörtlüğünde ise (Kaya 1999: 118) onların sütü bozuk olduğu için kimseye hayırlarının dokunmayacağını dile getirir:

*Gel gözüm sana yazıktır
Yanaşma sütü bozuktur
Gün olsa bir hayrı yoktur
Ruhsat üşü yazından kaç*

14. Sır Saklama

Bir emanet olarak görülen sır saklamak, dostluğun ve paylaşımın en güzel örneğini teşkil eder. Bu yüzden aşıklar, kişinin kendi menfaati için de sır saklaması gerektiğini ifade ederler. Ruhsatı (Kaya 1999: 342) kulun sırrının başkasına söylenilmemesi gerektiğini açıkça dile getirir. Bunun yanında kardeşe dahi sırların açılmaması gerektiğini (Kaya 1999: 208) şu dörtlüğünde dile getirmiştir:

*Kurtarayım dersen eğer serini
Beş vakit namaza sarf et varını
Kardeşine bile deme sırrını
Kasdederler öz canına iyce bak*

Silleli Sürürü (Köprülü 2004: 535) insanın bildiği sırları başkalarına anlatmanın iyi bir davranış olmadığını, bunu yapmanın dostuna ihanet etmek olduğunu ifade eder:

Ehl-i dil lokması her dem gam yemek

Bez-i vücûd edip çekmeli emek

Yol değil sırrını illere dimek

Merd olan yârini dile verir mi

15. Sabırlı Olma

Toplumsal yaşamda insan bazen sıkıntılar yaşayabilir, çeşitli belalara maruz kalabilir. Bu olumsuzlukları hayatın bir rengi olarak görüp bu günlerin geçici olduğunu bilmek ve bunlara sabretmek gerekir. Ruhsatî (Kaya 1999: 393) toplumda farklı insan tiplerinin ve buna bağlı olarak farklı davranışların olduğunu; bu yüzden belalara sabredilmesi gerektiğini söyler. Sabrın sonunun hayırlı olduğunu, böyle davranan bir kişinin mutlaka selamete çıkacağını (Kaya 1999: 132) şöyle dile getirir:

Sabırda vardır keramet

Sabreden bulur selamet

Bu yolda yok bir felaket

Hele sabreyle sabreyle

Minhâcî (Köprülü 2004: 522) sabrın bir mutluluk kaynağı ve kolay elde edilemeyen bir haslet olduğunu söyler:

Minhâcî'yim demem binde birini

Ferhad olan niçin sevmez Şîrîn'i

Aradım kitapta buldum yerini

Sabır gibi devlet bulunmaz imiş

15. İlim ile Amel Etme

Kişinin doğruları bilmesi yeterli görülmez. Bunun yanında doğru bildiklerini yaşamına uygulaması da beklenir. Çeşitli konularda dinleyenlerine nasihat eden Sümmânî (Erkal 2007: 403) kişinin ilmi ile amel etmesini, şeytana uyararak bildiğinden farklı davranmaması gerektiği şu dördlüğünde dile getirir:

Âmân meyl eyleme dünyâ malına

Tuzağa düşersin bakma eline

Oku okut gir doğruluk yoluna

İlin ile âmel et uyma şeytâna

16. Mal Mülk Algısı

İnsanın dünyada sahip olduğu, yaşamını kolaylaştıracak her şey mal mülk kavramı içinde değerlendirilir. Seyranî (Kasır 1984: 106) malın miktarının önemli olmadığını, mal azaldıkça insanın şükrünün daha fazla artması gerektiğini şiirlerine yansıtır:

Âşık sazını alınca

Hak nişanın oklamalı

Elde varı azalınca

Dilde şükrü çoklamalı

Sümmânî (Erkal 2007: 212) ise malın geldiği kaynağa farklı bir açıdan yaklaşarak bazen günümüz toplumunda da bir karşılığı olacak şekilde, hanım tarafından gelecek mala karşı mesafeli davranılması gerektiğini dile getirir:

Yiğit isen bozuk ahvâlde kalma
Meslek buldum diye fakiri yolma
Nasihât istersen hiç göğüs germe
Bir karıdan gelen maldan uzak ol

17. Doğru Olma

İnsanın diğer insanlarla ilişkilerini belirleyen ölçütlerden biri de doğruluktur. İnsanlara faydalı olma ve onları yanıltmama adına kişinin yaptığı işlerde dürüst olması ve hileli yollardan sakınması “iyi insan” profilinin oluşmasında önemlidir. Bu yüzden nitelikli ve kültürel değerlere uygun insan yetiştirmek için âşıkların doğruluk kavramına değindikleri görülür. Kuloğlu (Öztelli 1974: 317) insanların doğru yolda olan insanlara uyması, onların yolundan gitmesi gerektiğini ifade ederek toplumsal normların tercümanı olur:

*Uymak gerek doğru yola gidene
Sıdkile tuz ekmek hakkın görene
Dâyim kendisine kemlik edene
Eyliğine kasdı gerek, yiğidin*

Yaşadığı dönemde toplumsal aksaklıkları korkusuzca dile getiren Seyranî (Kasır 1984: 79) doğruluğun iyi bir dost kapısını olduğunu tavsiye eder ve doğru olamayını sonunun eşkıyalıktan öteye gitmeyeceğini dile getirir:

*Dost kapısın ister isen doğruluk
Dosta inayeti elden bırakma
Doğru olmıyanın sonu uğruluk
Olur ferâseti elden bırakma*

Sonuç

Bir toplumu ayakta tutan ve onun gelecekte varlığını devam ettirmesini sağlayacak değerler, aslında o toplumun kültürel yapısını oluşturmaktadır. Bu yüzden kültürün devamlılığı açısından değerlerin tespit edilmesi ve farklı yollarla öğretilmesi amaçlanmalıdır. Âşık edebiyatı ürünleri hem değerleri bünyelerinde barındırmaları hem de yeni yetişecek nesillere bunların öğretimi açısından bir yöntem olarak kullanılabilir. Fakat bu yöntemin kullanımında geleneksel yapısının korunması yanında, gelişen ve değişen çağın gereklerine uygun olarak yeniden oluşturulması, örgün ve yaygın eğitim kurumlarında, kitle iletişim araçlarında belirli bir program dahilinde bilinçli olarak yer almasına dikkat edilmelidir. Burada geleneğin icracılarına, eğitimcilere, ailelere, kültür ve sanat adamlarına büyük görev düşmektedir. Sanatın icrası kadar bu sanatın halkla buluşması ve bütünleşmesi gerçekleştirilmelidir. Bu yapılmadığı takdirde ne kadar faydalı ve iyi de olsa toplumda bir karşılığı olmamaktadır. Kitlelere benimsetilmesi ve bu amaçla bilinçli olarak kullanımı büyük önem arz etmektedir.

Âşık edebiyatının kişiler arası ilişkilerden toplumsal yaşama kadar geniş bir değerler yelpazesine sahip olduğu görülür. Bu zengin malzeme ile terbiye edilen, biçimlendirilen ve şuurlandırılan bir gençliğin toplumunun gelecekte var olması kaygısı taşıyacağı aşıkardır. Bu yüzden geçmişten günümüze getirdiğimiz kültürel mirasımızın korunması ve öğretilmesi; toplumsal belleğimizin muhafazası ve geleceğe taşınması bağlamında bu edebiyat göz ardı edilmemelidir.

Âşık edebiyatının sanatla icra etmeye çalıştığı ve müzikle de desteklediği bir kültür unsurunun geniş kitleleri daha kolay etkileyeceği açıktır. Bu araç, toplumun hayalinde var

olan, değerleriyle çatışmayan, aksine örtüşen bir gençliğin inşasında etkin rol oynayacaktır. Unutulmamalıdır ki “Toplum bilinciyle Âşık şiiri iç içedir.” (Artun 2011: 227).

KAYNAKÇA

- ARTUN Erman: (2011). Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı, Adana, Karahan Kitabevi.
- ASLAN Ensar: (2007). Çıldırılı Âşık Şenlik, Ankara, Maya Akademi Yayınları.
- BASCOM William: (2010). “Folklorun Dört İşlevi”, Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 2, (Çev. Ferya Çalış), Ankara, Geleneksel Yayınları. S. 71-86.
- BAŞGÖZ İlhan: (1986). Folklor Yazıları, İstanbul, Adam Yayınları.
- BORATAV Pertev Naili: (2000). Halk Edebiyatı Dersleri, İstanbul, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları.
- BORATAV Pertev Naili: (1992). 100 Soruda Türk Halk Edebiyatı, İstanbul, Gerçek Yayınevi.
- D’OHSSON M.M. : (t.y.). 18. Yüzyıl Türkiyesinde Örf ve Âdetler, (Çev. Zerhan Yüksel), Tercüman Yayınları.
- DÜZGÜN Dilaver: (2002). “Âşıklık Geleneğinin Değişim ve Dönüşüm Sürecinde Barış Manço Olgusu”, Milli Folklor Dergisi, S. 84, s. 42-50.
- ERKAL Abdulkadir: (2007). Âşık Sümânî, Erzurum, Fenomen Yayınları.
- ELÇİN Şükrü: (1998). Gevherî Divanı, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- ERGUN Sadeddin Nüzhet: (t.y.). Âşık Ömer Hayatı ve Şiirleri, Semih Lütfi Matbaası ve Kitap Evi.
- GÖRKEM İsmail: (2006). Yeni Bilgiler Işığında Dadaloğlu, İstanbul, E Yayınları.
- GÜNAY Umay: (2005). Türkiye’de Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi, Ankara, Akçağ Yayınları.
- İSMAYILOV Hüseyin: (2011). “Ortak Türk Kültürel Değerlerin Taşıyıcısı Olarak Türk Folklorü”, Motif Akademi Halkbilimi Dergisi, S.1, Azerbaycan Özel Sayısı- I, s.12-16.
- KABAKLI Ahmet: (2008). Âşık Edebiyatı, İstanbul, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları.
- KASIR Hasan Ali: (1984). Seyrânî, İstanbul, Acar Matbaacılık.
- KAYA Doğan: (1999). Âşık Ruhsatî, Sivas, Sivas Belediyesi Kültür Yayınları.
- KÖPRÜLÜ M. Fuad: (2004). Saz Şairleri, Ankara, Akçağ Yayınları.
- ÖZDEMİR Cafer: (2015). Âşık Edebiyatında İdeal İnsan Tasavvuru Olarak “Yiğit Tipi”, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, C. 8, S.41. s. 292-300.
- ŞİŞMAN Bekir: (2002). “Günümüz Âşıklarında Rüya ve Bâde Motifi”, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, S. 41, s. 316-323.
- YÜKSEL Hasan Avni: (1987). Âşık Seyrânî, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları